

07.03.2022

סקר טבע, נוף ומורשת במועצה אזורית מטה אשר – סיכום פגישת ועדת ההיגוי ראשונה

משתתפים:

ד"ר אמיר פרלברג, נטע פרידמן – מכון דש"א
יפתח לנדאו – אשכול רשויות גליל מערבי
אייל רייז – ס. ראש המועצה, מטה אשר
רותי מכלוף, איתי דויד, ליאור לוי, סילס ליבליה - מוא"ז מטה אשר
יעל הרטמאייר, לורנס עמר – איגוד ערים לאיכה"ס גליל מערבי
עופר קורט עוז, ליאור בן חיים – ועדה מרחבית חבל אשר
יפתח סיני – רט"ג
גל גייסלר, עדי קליגר, בועז שר – קק"ל
דרור פבזנר – אגף מים ונחלים, הגנ"ס
אורלי גבישי-סוטו, אריאלה בצלאל, ברק בריינברג, שי שדה – רנ"ג גליל מערבי
גלעד צינמון, ראובן קפול – רשות העתיקות.
עביד עביד – ג'דידה-מכר
רות רוטנשטריך, דנה לוי – עריית עכו

רקע – יפתח לנדאו (אשכול רשויות גליל מערבי)

חבל אשר הינו אזור ייחודי בגליל המערבי שבו שטחים פתוחים נרחבים המקיימים בתי גידול רבים ביחידות אקולוגיות שונות, ומגוון ביולוגי עשיר הכולל גם מינים אנדמים ונדירים. תהליכי פיתוח, בנייה, וחקלאות משגשגת בשטחי המועצה, מחייבים את הכרת השטחים הפתוחים, ותכנון שימורם ושילובם עם צרכים נוספים, כך שיאפשרו איכות חיים גבוהה וחיוק של התיירות, החינוך והקהילה. לצורך כך תוכננה במרחב אשר תכנית אב לשטחים פתוחים אשר תהווה מסגרת תכנונית לקידום יוזמות במרחב למען שימור צביונו כמרחב כפרי חקלאי וריאה ירוקה של הגליל המערבי כולו. כתיבת התוכנית הסתיימה בטרם בוצע בשטח המועצה סקר טבע ונוף שיספק מידע מהימן ויאפשר עדכון ותכנון מיטבי בהתאם לממצאים העדכניים ביותר.

מטרות הסקר:

- ליצור בסיס נתונים נופי, בוטני ואקולוגי של תחומי הסקר.
- תכלול המידע למסמך אחד שמגדיר את ערכיות תאי השטח השונים.
- גיבוש עקרונות אקולוגיים ודרכי יישום לשיפור תפקודם של המסדרונות האקולוגיים האקוטי והיבשתי.
- סיוע בהגדרת עדיפויות לשימור ולפיתוח.
- הצבעה על דרכים לשימור ערכי הטבע והנוף המרכזיים בתחומי הסקר.

מכון דש"א - תל אביב 6139001

מכון דש"א
DESHE.ORG.IL

אוניברסיטת תל אביב
קלאוזר 12, ת.ד. 39040
תל אביב 6139001
SMNH.TAU.AC.IL

לקראת תחילת העבודה, נערכה הפגישה הראשונה של ועדת ההיגוי במשרדי רשות ניקוז ונחלים גליל מערבי ושודרה במקביל בזום. בתחילת הפגישה הוצג צוות הסקר מטעם מכון דש"א, הוצגה שיטת העבודה ולוח הזמנים לביצוע הסקר, הוזכרו סקרים אזוריים נוספים רלוונטיים לסקר הנוכחי, שנערכו ונערכים ע"י מכון דש"א וגופים אחרים ונעשתה סקירה כללית של מאפייני אזור הסקר (גיאולוגיה, קרקעות, הידרולוגיה, אקולוגיה) על פי נתונים קודמים.

במהלך הסקירה ביקש ליאור בן-חיים (ס. מהנדס הועדה המרחבית) לקבל את שכבת המסדרונות העדכנית של מחוז צפון. מכון דש"א יעביר את השכבה המעודכנת, שהיא טיוטה שנמצאת כרגע בדיונים במחוז צפון של מנהל התכנון, לקראת הפיכתה לשכבה סטטוטורית כעדכון לתמ"מ. שאל בנוגע להתייחסות לערכיות האקולוגית של נחלים בעבודות שמתבצעות באגן הגעתון למניעת הצפות. ברק בריינברג (מפקח רנ"ג גליל מערבי) השיב שכל פרויקט שיקום מתייחס גם להיבטים האקולוגיים.

בהמשך ליאור שאל גם בהקשר של מידע על צמחים ובע"ח מחוץ לגבולות המועצה. אמיר פרלברג (מנהל יח' סקרי טבע ונוף, מכון דש"א) השיב שמידע כזה אינו במסגרת התקציב שלנו במסגרת הסקר. עם זאת, ניתן לקבל את המידע בקלות באמצעות פנייה אל אקולוגית איגוד הערים או אל רט"ג.

התקבלה ע"י ועדת ההיגוי החלטה לאשר דחייה של הל"ז לביצוע הסקר: בגלל העיכוב של כחצי שנה באישור ותחילת ביצוע הסקר, ועל מנת שנוכל לבצע את העבודה בהתאם לעונות השנה המתאימות, הל"ז המאושר בחוזה יידחה בשלושה חודשים. הדו"ח הסופי יוגש בספטמבר 2023 (במקום ביוני 2023).

דיון

לאחר הסקירה נערך דיון בין חברי הועדה שבו הועלו מספר נושאים:

1. סקרים זואולוגיים

אחד הנושאים שלמענם התכנסה ועדת ההיגוי היא קבלת החלטה בנושא הסקרים הזואולוגיים. הן מבחינה תקציבית, והן מבחינת הל"ז, אין אפשרות לקיים ימי סקר זואולוגי רבים. יש צורך לבחון ולקבוע באילו קבוצות, אם בכלל, יש רצון וצורך להתמקד ובהמשך להוציא סקרים ממוקדים בהתאם. כדי שהדיון יהיה מושכל, הוצגו הנתונים הקיימים ומפות עם סך התצפיות לקבוצות בע"ח שונות (עופות, יונקים, זוחלים, דו-חיים, דגים וחסרי-חוליות). מקורות המידע עליהם התבססו הנתונים הם בעיקר מאגר הנתונים של רט"ג, מאגר הנתונים של BioGIS של האוניברסיטה העברית, ועבור העופות - נתוני מאגר המידע הבינלאומי Ebird שבו משתמש מרכז הצפרות בחלה"ט. מעבר לכך, ישנם מספר סקרים שהתקיימו במרחב וסיפקו נתונים נוספים.

יונקים – בוצעו בעיקר סקרים במיקוד על עטלפים ולוטרות. מזה כ-15 שנה שאין לוטרות בנחלי החוף, וגם בעמק חרוד, בעמק הירדן ובעמק החולה – האוכלוסיות שלהן מצטמצמות. לקיומן הן

מכון דש"א - 6139001 תל אביב

מכון דש"א
DESHE.ORG.IL

אוניברסיטת תל אביב
קלאוזר 12, ת.ד. 39040
תל אביב 6139001
SMNH.TAU.AC.IL

צריכות נחלים נקיים עם דגים. נפגעות מאד מדריסות על כבישים. רט"ג, בשיתוף עם מע"צ, מטפלים ביצירת מעברים ללוטרות מתחת לכבישים. ייתכן שאם מצב הנחלים ישופר – יתרחש אכלוס ספונטני מחדש, אולי מכיוון לבנון.

מידע נוסף על יונקים קיים ברט"ג ממצלמות מעקב אחר יחמורים ליד נווה זיו וכברי. יפתח סיני יעביר לנטע את כל הנתונים הרלוונטיים שברשותו.

דו-חיים – המידע הנוכחי דל יחסית, ועם זאת, יש הרבה מידע מהציבור שאינו מופיע במאגרים הקיימים; יש גם ניטור של בריכות חורף. עדי קליגר (מתכנתת קק"ל) הוסיפה שנעשה סקר בריכות חורף במקרקעי הייעור ב-2017. היא מוסיפה שיש צורך לתת דגש על בתי הגידול האקוטיים. מידע על בריכות חורף קיים גם ברט"ג. עדי/עומרי יפתח יעבירו אל נטע את המידע הקיים בקק"ל ורט"ג.

חסרי חוליות – קיימים סקרים שהתמקדו בעיקר בחסרי חוליות אקוטיים. יש מידע על חסרי חוליות אקוטיים בסקר ערכיות נחלים שנערך ע"י מכון דש"א עבור רשות הניקוז. הנתונים נמצאים אצל אמיר שריכוז את הסקר, והוא יעביר אותם אל נטע. המידע שהוצג במצגת כלל נתונים על רכיכות אקוטיים ויבשתיים ופרפרים בלבד. עבור קבוצות נוספות חסר מידע.

הצעות לסקרים

אמיר פרלברג הציע לבצע סקר דו-חיים ממוקד מכיוון שנראה שקיים פוטנציאל גדול. יש צורך לאסוף נתונים מהקהילה המקומית, מרט"ג ומקק"ל ויש טעם לשתף בפרויקט את עובדי רשות העתיקות שכן נראה שדו-חיים רבים מנצלים מאגרי מים עונתיים שנוצרים באתרי עתיקות (למשל בורות מים ומתקנים חצובים אחרים).

יעל הרטמאיר (אקולוגית איגוד ערים לאיכה"ס גליל מערבי) מציעה לתת דגש גם לסקר חולייתנים גדולים/בינוניים.

הועלתה הצעה לנסות לשלב את הסקר עם פעילות קהילתית, בתנאי שאיכות הסקר לא תפגע.

הוחלט – המידע הקיים יבחן לעומק, והחלטה סופית תתקבל בהמשך, לקראת אביב-קיץ 2023 – מועד ביצוע הסקרים.

2. סדרי עדיפויות ודגשים למיפוי

אזור תעשייה כברי, מנחת אסיף, עמק עכו (תת"ל 134) – אלו הפרויקטים העיקריים שבעדיפות גבוהה, ונידונו כבר בפגישת ההתנעה לסקר.

רותי מכלוף (רכות קיימות מוא"ז מטה אשר) הזכירה את פורום שטחים פתוחים; יכינו רשימה של 'איומים' נוספים, פרוייקטים לטיפול – ויעבירו אל נטע.

נושא שהוגדר למיקוד מיוחד הוא המסדרונות האקולוגיים וצווארי הבקבוק. למשל אזור עמק הקורן בנחל כזיב תחתון שאמור לעבור תהליכי פיתוח מואצים. שם ניתן לוודא שיקום אקולוגי

של משארי שדה – ע"י חב' מילופרי (פרוייקט שגם הוא נעשה בשיתוף ובהנחיית מכון דש"א).
הושם דגש על זיהוי אזורים בסיכון מיוחד שעתידיים להפוך למעברים צרים וצווארי בקבוק
במידה שהפיתוח סביבם ימשך.

ליאור בן חיים ביקש מידע נוסף על אזורים במסדרונות אקולוגיים שעדיין לא מוגדרים כצוואר
בקבוק, עם דגש מיוחד על תנועת עופות בהקשר של מאגרי מים ומוקדי משיכה נוספים במטה
אשר (ולא רק סביב מנחת אסיף). כמו כן, ליאור ביקש מידע על אזור החוף. מיפוי החוף הושלם
כבר בסקר חוף הגליל המערבי (כברה-לייקין ועמיתיה, 2019) והנתונים לגביו קיימים ונגישים.

3. שיתוף הציבור

הועלה הנושא של שיתוף הציבור כשיש לכך שתי פנים. מחד, אנחנו מבקשים להיעזר באנשי
הקהילה שיעזרו בהכוונה לנקודות עניין רלוונטיות לסקר. סינון הפניות יעשה ע"י צוות הסקר
במטרה לוודא שאיכות המידע גבוהה. מעבר לכך, צוות הסקר יפנה גם למומחים מקומיים שיוכלו
לשתף מידע מהימן ובעל ערך.

לצורך שיתוף הציבור הופקה ת.ז. לסקר, קובץ PDF קצר שבו הקריאה לציבור לעזרה וכן
הסבר קצר על מהות הסקר וחשיבותו. משתתפי ועדת ההיגוי התבקשו להפיץ את ת.ז. בפורומים
רלוונטיים.

פעילות נוספת לשיתוף הציבור היא יום עיון שיתרחש לאחר תום הסקר, שבו יוצגו ממצאי הסקר.
רות רוטנשטריך (מהנדסת העיר עכו) מציינת ששיתוף חווייתי של הציבור יכול לתרום להמשך
השמירה על השטחים הפתוחים ועבודה ארוכת טווח עם הקהילה. חשוב להדגיש שעבור הסקר
הנוכחי אין סעיף תקציבי שהוגדר למימון יום עיון. על כן, במידה שרוצים לקיים מפגש עם
הקהילה, יש צורך למצוא עבורו מימון נוסף. אם ימצא תקציב נוסף, צוות מכון דש"א יוכל
בשמחה להוביל את האירוע. במידה שלא, הנושא יטופל במסגרת הגופים המקומיים, לאחר
שתוצרי הסקר יועברו אליהם.

גלעד צינמון (ארכיאולוג מחוז גליל מערבי ברשות העתיקות) – מתייחס לנושא המידע
הארכיאולוגי. במסגרת הפרוייקט הנוכחי אין תקציב לסקר ארכיאולוגי נפרד. עם זאת, במסגרת
הסקרים שכן מתקיימים, מתועדים כל האתרים שזוהו, ובמיוחד ניתן על כך דגש במסגרת סקר
נוף ומורשת האדם. נשמח לשיתוף-פעולה בנושא הזה עם רשות העתיקות ובמידת האפשר,
שנציגי הרשות ישתתפו בסקרי המורשת. נעדכן כאשר אנחנו יוצאים לשטח.

נושא נוסף שבו גלעד מקווה לשת"פ הוא הטיפול באתרי עתיקות ומורשת דוגמת אמת המים
העות'מאנית שהולכת וקורסת, או חורבת געתון. האם למועצה יש יכולת לטפל בנושא? האם יש
אפשרות לשתף את הציבור גם בפעילות שמירה ושימור של אתרים ארכיאולוגיים?
עבור מידע בעל ערך נוסף, גלעד המליץ ליצור קשר עם מורי דרך ומדריכי טיולים מקומיים וכן
עם הארכיאולוג נמרוד גצוב.

אנו מודים לעובדי רנ"ג גליל מערבי על שאירחו אותנו ואפשרו לנו לקיים את המפגש במשרדיהם.

סיכום: נטע פרידמן

מכון דש"א - דלואיה 18 א"ף

מכון דש"א

DESHE.ORG.IL

אוניברסיטת תל אביב
קלאוזנר 12, ת.ד. 39040
תל אביב 6139001
SMNH.TAU.AC.IL

מקורות:

- **תכנית אב לשטחים פתוחים בחבל אשר, 2019:** סקר המצב הקיים.
<https://www.matte-asher-region.muni.il/uploads/n/1645363480.8741.pdf>
- **תכנית אב לשטחים פתוחים בחבל אשר, 2021:** מסמכי התכנית (עותק סופי).
<https://www.matte-asher-region.muni.il/uploads/n/1645363480.8741.pdf>
- **כברה-לייקין ועמיתיה, 2019:** סקר חוף הגליל המערבי. מכון דש"א.
<https://deshe.org.il/survey/%d7%97%d7%95%d7%a3-%d7%94%d7%92%d7%9c%d7%99%d7%9c-%d7%94%d7%9e%d7%a2%d7%a8%d7%91%d7%99>